

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

**Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ДЕМОКРАТІЯ : ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Спеціальність СЗ Міжнародні відносини

Галузь знань «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

Затверджено на засіданні
кафедри
Протокол № від 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Демократія: від теорії до практики
Викладач	 Голуб'як Наталія Романівна – кандидат політичних наук, старша викладачка кафедри міжнародних відносин
Контактний телефон викладача	+ 3 8099 743 11 24
Е-mail викладача	 nataliia.holubiak@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очна
Обсяг дисципліни	Лекції – 10 год. Практичні заняття – 20 год. Самостійна робота – 60 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/developer/course/view/2479 https://demcourse.theworkademy.com/en_gb/dashboard/course/?edit=true#!916
Консультації	Згідно розкладу

2. Анотація до навчальної дисципліни

Інноваційний та інтерактивний курс з громадянської освіти для університетів «Демократія: від теорії до практики» розроблений спеціально для України за прикладом курсу IFES з громадянської освіти, що став надзвичайно успішним у Грузії; цей курс був представлений IFES у 2011 році у кількох відібраних університетах Грузії, і зараз пропонується в більшості акредитованих університетах по всій країні та постійно користується популярністю та попитом серед студентів.

Дисципліна «Демократія та демократичні процеси в міжнародних відносинах» спрямована на формування цілісного уявлення про роль демократії у сучасній системі міжнародних відносин. Метою курсу є дослідження сутності, форм і моделей демократії, її інституційних засад, а також виявлення закономірностей функціонування демократичних процесів у глобальному та регіональному вимірах. Особливу увагу приділено поширенню демократичних цінностей у зовнішній політиці держав, діяльності міжнародних організацій у сфері підтримки демократії, взаємозв'язку між демократією, безпекою та розвитком.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Даний курс з громадянської освіти впроваджено за співпраці Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та Міжнародної фундації виборчих систем (IFES). Викладається курс відповідно до запропонованої IFES Україна методології, розробленої українськими та міжнародними експертами

Предметом навчальної дисципліни є теоретичні та практичні питання демократії як системи врядування, метою якої є вивчення шляхів взаємодії громадян у суспільстві, втілення цінностей свободи, справедливості й рівності.

Мета: формування у студентів необхідних знань, навичок та ставлень пов'язаних з ефективною (поінформованою, компетентною) демократичною взаємодією громадян у суспільстві.

Цілі: надати студентам цілісну систему знань про історію та концептуальні засади

демократичного урядування, права людини, громадську участь; сформулювати вміння знаходити та критично аналізувати інформацію, ефективно взаємодіяти з людьми різних поглядів та переконань; сформулювати розуміння важливості громадської участі у демократичній державі; сформулювати у студентів готовність долучатися до вирішення суспільних проблем та навчити використовувати для цього інструменти громадської участі, доступні в Україні.

У процесі вивчення дисципліни передбачено 5 змістовних частини. Заняття проводяться у вигляді семінарів, з використанням інтерактивних методів навчання. Студенти в групах працюють над розробкою студентського проекту. Завершується дисципліна заліком та презентацією студентських проектів.

Перша частина присвячена теоретичним засадам поняття демократії та ролі влади в умовах демократії. Друга частина – права людини, механізмам їхнього захисту та правам вразливих верств населення. Третя частина – конституціоналізму, ліберальній демократії та розвитку демократії в Україні. Четверта частина – ролі громадянського суспільства та громадянина в умовах демократії. П'ята частина – презентації студентських проектів.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Дана дисципліна покликана розвинути наступні компетентності:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, які відповідають меті та завданням навчальної дисципліни

ЗК 1. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.

ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 4. Знання та розуміння предметної області.

ЗК 5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК 8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК 12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК 13 Здатність бути критичним і самокритичним.

СК 4. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.

СК 8. Усвідомлення національних інтересів України на міжнародній арені.

СК13. Здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини

Результати навчання

РН13. Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньої політичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.

РН 17. Мати навички самостійного визначення освітніх цілей та навчання, пошуку необхідних для їх досягнення освітніх ресурсів

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	10
семінарські заняття / практичні / лабораторні	20
самостійна робота	60
Ознаки навчальної дисципліни	

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий	
6	С3 Міжнародні відносини	3	вибіркова	
Тематика навчальної дисципліни				
Тема		кількість год.		
		лекції	Семінарські заняття	сам. роб.
Тема 1. Філософські засади демократичного врядування.		2		4
Тема 2. Принципи демократії.			2	4
Тема 3. Права людини. Міжнародні пакти про права людини. Права людини під час війни. Обмеження в умовах воєнного стану. Міжнародне гуманітарне право.		2	2	8
Тема 4. Відповідальне споживання інформації у цифрову епоху.			2	4
Тема 5. Конституціоналізм, ліберальна демократія та їх розвиток в Україні.		2		4
Тема 6. Механізми демократії в Україні.			2	4
Тема 7. Розвиток громадянського суспільства		2		4
Тема 8. Громадянське суспільство у демократичних реформах у країнах Східної Європи.			2	4
Тема 9. Виклики, пов'язані з громадянським суспільством			2	4
Тема 10. Громадянство і демократія			2	4
Тема 11. Типи громадян.			2	4
Тема 12. Активні громадяни		2		4
Презентації студентських проєктів			4	8
ЗАГ.:		10	20	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни				
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Накопичування балів під час вивчення дисципліни			
	Види навчальної роботи		Максимальна кількість балів	
	Інтерактивні вправи на заняттях		40	
	Самостійна робота (тестування на платформі)		20	
	Студентський проєкт		30	
	Індивідуальна рефлексія (есе)		10	
	Максимальна кількість балів		100	
Вимоги до письмових робіт	- Форми поточного контролю включають: оцінювання виконання домашніх самостійних завдань, письмових та контрольних робіт, виконаних під час практичних занять. - Студент може отримати максимально 40 балів за усні та письмові відповіді під час інтерактивних занять, а також максимально 20 балів за опрацювання матеріалу та проходження тестів на спеціальній платформі EdEra ((IFES Academy Демократія: від теорії до			

	практики.ПНУ. Голубяк Н.Р. (theworkademy.com))) Формою поточного контролю знань є підготовка проекту на важливу суспільно-політичну тему, яка розв'язує проблеми демократії. Такий проект презентується і оцінюється у 30 балів. Есе на тему важливості впровадження принципів демократії в Україні виконується у письмовій формі і може бути оцінене максимально у 10 балів. Студент, який не виконав завдання або виконав його незадовільно зобов'язаний повторно його виконати.
Семінарські заняття	Оцінювання відповідей студентів на <i>практичних (семінарських)</i> заняттях відбувається за 100 бальною шкалою (відповідно до вимог журналу). По завершенні теоретичного навчання максимальний бал за усі отриманні заняття у підсумку може скласти 40 балів.
Умови допуску до підсумкового контролю	Формою підсумкового контролю знань та навичок по дисципліні для студентів є залік, який виставляється із урахуванням поточної успішності та оцінки за презентований проект та есе.
Підсумковий контроль	<i>Підсумкова оцінка</i> за вивчення дисципліни складається із математичної суми балів за роботу на семінарах (максимально – 40 балів), отриманих балів за самостійну роботу (максимально –20), за презентацію проекту (максимально – 30), за індивідуальну рефлексію (максимально – 10) і оцінки, що в сумі максимально може скласти 100 балів. - При виставленні балів за модульний контроль оцінюються: рівень теоретичних знань та практичні навички з тем, включених до змістових модулів, самостійне опрацювання тем, написання повідомлень та есе, опрацювання завдань, підготовка презентацій доповідей, підготовка індивідуальних завдань тощо.

7. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність	Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету: Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/11/34-06_2022-polozhennia-prozapobihannia-akademichnomu-plahiatu-ta-inshym-porushenniam-akademichnoi-dobrochesnosti-1.pdf
Пропуски занять (відпрацювання)	Відвідування лекцій та семінарських занять для студентів є обов'язковим. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу. Політика курсу передбачає прездачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізень на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт. У випадку негативної оцінки на третьому талоні або не допуску до екзаменів внаслідок не виконання навчального плану студент має право на повторне вивчення курсу, яке регулюється Положенням про порядок повторного вивчення дисциплін (кредитів ECTS) в умовах ECTS:

	https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/09/polozhenniapropovtorne-vyvchennia-dystyplin-kredytiv-ects-v-umovakh-ects.pdf
Неформальна освіта	Можливе зарахування результатів неформальної освіти у відповідності з Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника: https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/05/02-07.33_2022-polozhennia-pro-vyznannia-rezultat-iv-navchanniazdobutykh-shliakhom-neformalnoi-osvity-v-prykarpatskomu-natsionalnomu-universyteti-imenivasylii-stefanyka.pdf Здобувачам враховувати результати навчання, отримані в процесі неформальної освіти на курсах дистанційного навчання таких платформ, як Coursera, Prometheus, EdEra, Всеосвіта, тощо. Визнання результатів неформального навчання в Університеті включає подання здобувачем заяви, ідентифікацію задекларованих ним результатів, їх оцінювання університетом та ухвалення рішення щодо зарахування відповідних освітніх компонентів або відмови у визнанні. Цей процес спрямований на забезпечення відповідності задекларованих результатів вимогам освітніх програм..
Виконання завдання пізніше встановленого терміну	У разі виконання завдання здобувачем освіти пізніше встановленого терміну, без попереднього узгодження ситуації з викладачем, оцінка за завдання – «незадовільно», відповідно до Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.)
Невідповідна поведінка під час заняття	Невідповідна поведінка під час заняття регламентується рядом положень про академічну доброчесність (див. вище) та може призвести до відрахування здобувача вищої освіти (студента) «за порушення навчальної дисципліни і правил внутрішнього розпорядку вищого закладу освіти», відповідно до п.14 «Відрахування студентів» «Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти» - ознайомитися із положенням можна за посиланням: https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/
Додаткові бали	Студент має змогу також отримати додаткові бали , пройшовши навчальний курс у вигляді неформальної освіти з отриманням сертифікату в межах тематики дисципліни впродовж навчального семестру; взявши участь у науковому, освітньому чи прикладному проєкті, конференції, круглому столі, інших видах наукової активності, які відповідають профілю дисципліни; опублікувавши наукову працю, яка відповідає профілю дисципліни. Відповідно до Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.). відповідні студенти можуть отримати додаткові бали на підставі рішенням кафедри міжнародних відносин

8. Рекомендована література

Демократія: від теорії до практики /підручник курсу за ред. Грір Берроуз. Видання друге, доповнене. 2019, Міжнародна фундація виборчих систем. 288 с.

Демократія: від теорії до практики /посібник для студентів за ред. Грір Берроуз. Видання друге, доповнене. 2019, Міжнародна фундація виборчих систем. 103 с.

Демократія: від теорії до практики. Путівник для викладачів.Додаткова частина. «Демократія і війна» 2022 Міжнародна фундація виборчих систем. 86 с/

Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: Монографія. К.: Видавничий дім "KM Academia", 2000. С. 27.

Holubiak N. Online Technologies of Civic Participation: Positive and Negative Aspects of E-Democracy. Newsletter of Precarpathian University. Political science. 2017. Issue 11. Ivano-Frankivsk: Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. P.24-30.

Голуб'як Н.Р. Значення громадянської компетентності в трансформаційному суспільстві. Прикарпатський вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Серія Думка. / ред. І. С. Монолатій. 2017. №5-6 (41-42). С.9-20.

Голуб'як Н.Р. Динаміка громадянської позиції: від громадянської активності до політичної пасивності. POLITICUS. 2017. Вип.6. С. 57-62.

Голуб'як Н.Р. Dyskusja o istocie demokracji bezpośredniej: powrót do źródeł demokracji. Прикарпатський вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Серія Думка. / ред. І. С. Монолатій. 2018. №7. С. 41-53.

Holubiak N. Od demokracji bezpośredniej do demokracji elektronicznej: teoretyczny aspekt. Вісник Прикарпатського університету. Політологія / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ: ЛІК, Вип.12. 2018. С. 24-35.

Holubiak N. Budżet partycypacyjny jako przejaw aktywności obywatelskiej: polski model na przykładzie miasta Poznania. Прикарпатський вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Серія Думка. / ред. І. С. Монолатій. 2018. С. 32-41.

Holubiak N. The effect of new technologies on civic participation models. Przegląd politologiczny. №4. 2018. P. 51-63. <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=2002201>

Holubiak N. E-instruments for direct democracy in selected towns of Poland and Ukraine: An example of the civic budget/ E-voting and E-Participation Experiences, challenges and prospects for the future. Adam Mickiewicz University in Poznań, Faculty of Political Science and Journalism, Poznań, 2019. P. 149-161. ISBN 978-83-65817-56-3

Marchuk, V., Hladiy, V., Holubiak, N., Dudkevych, V., & Melnychuk, V. The Development of a System of Local Self-Government in the Countries of the Visegrad Group in the Conditions of Postmodern Society. Postmodern Openings. №12(2). 2021. P. 233-245. URL:<https://lumenpublishing.com/journals/index.php/po/article/view/3119/2936>

Holubiak N. Public control of public authorities: Significance for Ukraine/ Human community: topical issues of the scientific researches : collective monograph / K. S. Brenzovych, N. R. Holubiak, M. M. Korol, M. M. Palinchak, etc. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2020. P.22-38. ISBN 978-966-397-100-1

Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>

Закон України «Про громадські об'єднання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>

Закон України «Про доступ до публічної інформації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

Закони і звичаї війни. Пояснюємо, звідки вони беруться і що кажуть. 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/04/4/7336947/>

«Міжнародний пакт про громадянські і політичні права». Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

«Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок». Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР. http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_207

«Конвенція про права осіб з інвалідністю». Ратифіковано Верховною Радою України. http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_g71

«Гендерні профілі 25 областей України». Проект ООН Жінки «Гендерна рівність у центрі реформ, миру та безпеки», 2019. https://eu-ua.org/genderni-profli-25-oblastey-ukrayiny?fbclid=IwAR1a5deoPbaKQQ-4zeYKcf7hGdR3D7qIXU5_IH2VqNUgLFAN_1rh2qvmRgg

«Європейська конвенція про права людини». Ратифіковано Верховною Радою України. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Ратифіковано Верховною Радою України. https://ips.ligazakon.net/document/mu11251?%3Futm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=j103&_ga=2.79941904.645178783.1674942360-1488972263.1674942360

«Права людини в Україні – 2017. Доповідь правозахисних організацій» Українська Гельсінська спілка з прав людини (УГСПЛ), 2018 р. <https://helsinki.org.ua/publications/richna-dopovid->

pravozahtsnyh-orhanizatsij-prava-lyudyny-v-ukrajini-2017/

«Інструменти впливу громадян на місцеву владу». Український незалежний центр політичних досліджень (УНЦПД), 2017. <http://dovidnyk.org.ua/421-buklet-instrumenty-vplyvu-hromadian-na-mistsevu-vladu-prezentovano>

«Контроль за владою — практичні інструменти». Міжнародний республіканський інститут (IRI), 2017. <https://www.iri.org.ua/navchalni-resursy/kontrol-za-vladou-practicni-instrumenti>

Нюрнберзький трибунал уперше в історії судив за розв'язування війни. Згадуємо, як людство прийшло до поняття воєнного злочину і як трибунал намагався попередити майбутні війни. 2022. URL: <https://babel.ua/texts/79303-nyurnberzkiy-tribunal-upershe-v-istoriji-sudiv-za-rozv-yazuvannya-viyni-zgadyemo-yak-lyudstvo-priyshlo-do-ponyattya-voyennogo-zlochinu-i-yak-tribunal-namagavsya-poperediti-maybutni-viyni>

«Права людини та місцева демократія». Українська Гельсінська спілка з прав людини (УГСПЛ), 2017. <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/book-3.pdf>

«Роль громадськості у покращенні якості адміністративних послуг». Центр політико-правових реформ (ЦППР), 2017. <https://www.slideshare.net/CentrePravo/ss-76801743>

«Референдум: досвід України та європейські стандарти». Міжнародна фундація виборчих систем (IFES), Центр політико-правових реформ (ЦППР), 2016. <https://www.slideshare.net/CentrePravo/referendum-70174013>

«Громадянське суспільство і політика». Міжнародний республіканський інститут (IRI), 2016. <https://www.iri.org.ua/navchalni-resursy/gromadske-suspilstvo-i-politika>

«Виконавча влада (теоретичний і конституційний аспекти)». Центр політико-правових реформ (ЦППР), 2016. http://pravo.org.ua/ua/about/books/executive_authority/

«Громадянська обізнаність в Україні, Молдові та Білорусі». Київський міжнародний інститут соціології (КМІС), Програми розвитку ООН в Україні (ПРООН), 2016 р. <https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/DHRP/Civic-literacy-UKR.pdf>

Онлайн-курс з громадянської освіти. Prometheus. <https://prometheus.org.ua/civileducation/>

Онлайн-курс з громадянської освіти. Відкритий Університет Майдану. <https://vumonline.ua/courses/>

Dalton R. Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation / Russel J. Dalton. Political Studies. 2008. №56. С. 76–98.

16. Democracy Index 2017: Free speech under attack The Economist Intelligence Unit. 2018. URL: http://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy_Index_2017.pdf.

How Can Citizens Participate? We the People: The Citizen & the Constitution. The Center for Civic Education, 2nd Edition. 1998. URL: <http://www.civiced.org/resources/curriculum/lesson-plans/456-how-can-citizens-participate>.

O'Brien E. Democracy for All: Human Rights and Street Law Legal Literacy Programs. 2014. URL: <http://www.nyslslawreview.com/wp-content/uploads/sites/16/2014/11/OBrien.pdf>.

Francis Fukuyama. "Social Capital and Civil Society." IMF Conference on Second Generation Reforms, October 1, 1999. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/fukuyama.htm>

Викладач

НАТАЛІЯ Голуб'як